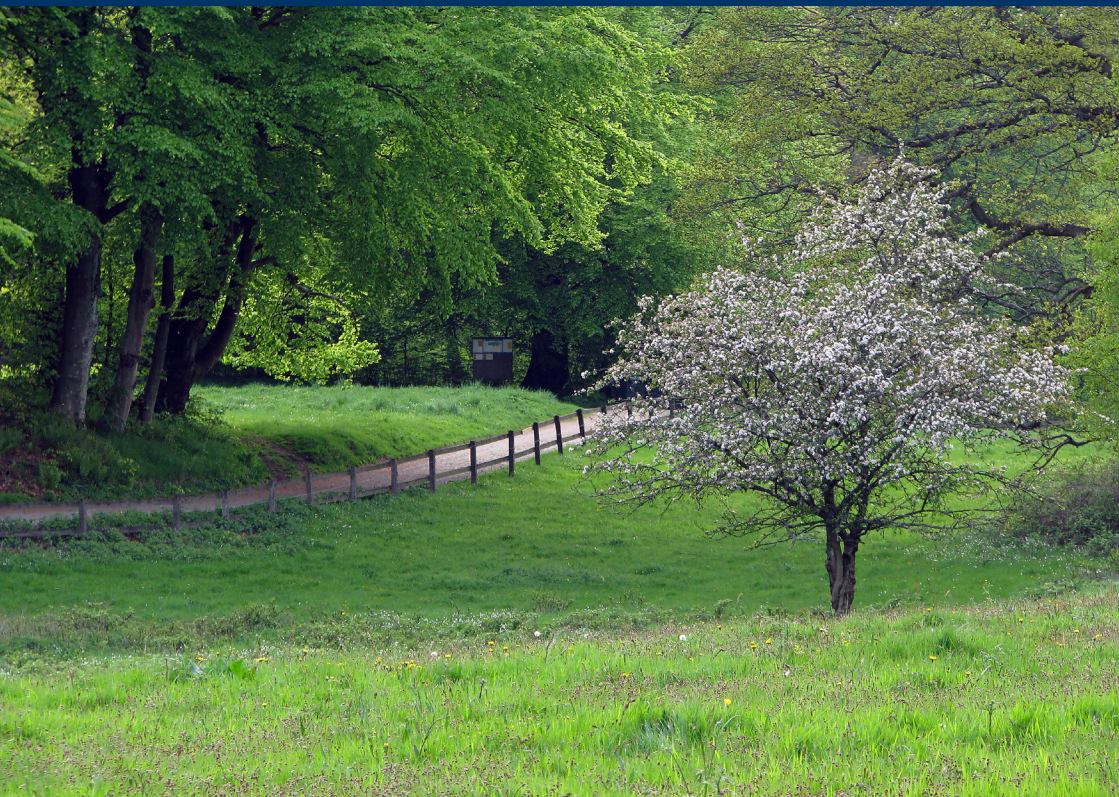

NATURRESERVAT I SKÅNE LÄN

ÖSTRA KULLABERG

GUIDE - Vandringsstig Möllehässle - Himmelstorp - Arild
med frågor och uppgifter

En guide från Möllehässle till Arild med 6 informationsstopp

Kullahalvön har varit bebodd sedan äldre stenåldern, kanske uppemot 10 000 år. I nutidens landskap finns en mängd spår av människor från forntid till idag. Mycket är synligt, men mer kan vara dolt i jorden. Det finns forntidslämningar som boplatser, arbetsplatser, offerplatser, hållristningar på lösa stenblock, vägar, fossil åkermark, gravhögar, gravfält och domarringar. Grottorna och de mindre stenstugorna har troligtvis använts tillfälligt vid jakt och fiske.

Landskapets utseende har under årtusenden sakta fått sin nuvarande form. Den skog som Kullaberg har idag är endast 100 - 200 år gammal. Under 1700-talet var Kullaberg däremot närmast trädlöst. Besökare som Carl von Linné skildrade ett "skalligt" och ljungbeväxt Kullaberg. Endast vid större gårdar fanns buskar, träd och mindre skogar.

Produktion: Länsstyrelsen Skåne/naturum Kullaberg
Text: Helen Thorn Jönsson
Layout: Johanna Stedt, revidering/uppdaterad version: Mats Sjöberg
Foto omslag (stora bilden), bild sid 8 och tre bilder baksidan: Mats Sjöberg
Alla övriga foton: Helen Thorn Jönsson
Karta: Länsstyrelsen Skåne
Tryck: 2019

Innehåll

1	Möllehässle och Kockenus under järnåldern	4
2	Bokskogens historik	5
3	Forntidsspår i kulturlandskapet	6
4	Domarringar och gravfält vid Himmelstorp	7
5	Himmelstorpsgården	8
6	Fiskeläget Arild	9
	Facit	10
	Karta	11

Vandringsbeskrivning

Möllehässle - Himmelstorp - Arild (4 km)

Stig av bussen vid Möllehässles busshållplats. Därifrån går ni en bit på cykelbanan mot Mölle. Ta till vänster och följ vägen Kockenus Allé upp till Kockenus. Höger om Kockenus slottsmur går en mindre stig, som leder fram till Himmelstorp via Fornåkersvägen. När ni kommer upp på Fornåkersvägen, tar ni till höger vid bondgården. Gå vidare förbi nästa gård och in i bokskogen. Efter den branta skogsbacken till vänster om vägen ser man 2 domarringar.

Det finns 2 grillplatser i Himmelstorp. När ni ska vidare till Arild går ni Skåneleden/Kullaleden österut med de orangefärgade ledmarkeringsbrickorna ner på en stig genom en vacker bokskog, som leder ner till grusvägen med den fantastiska utsikten över Skälderviken. Skåneleden/Kullaleden går vidare genom den mindre fiskebyn Arild. Denna vandring slutar vid Arilds busshållplats.

Tänk på att allemansrätten är begränsad i naturreservatet och att ni inte får tälta och elda utanför anvisade platser och att hundar alltid ska hållas kopplade.

1 Möllehässle och Kockenus under järnåldern

(Infoplats nedanför Kockenus)

Fynd från järnåldern i Kullabygden är inte många, men det har påträffats spår i marken av hus vid Möllehässle och Kockenus. I samma område finns också fossil åkermark. Även en del keramik har påträffats. Arkeologiska utgrävningar är sällsynta i Kullabygden och fyndmaterialet ligger kvar i jorden. Vid Kockenus upptäckte man 1886 ett gravfynd vid en stor rest sten i samband med ett markarbete. Gravfynden var dels ett 68 cm långt svärd, dels en underkäke från äldre bronsåldern. Den blev tyvärr förstörd.

Under 1770-talet fanns här en enkel vitputsad herrgårdslänga i en våning. Den revs och fick lämna plats åt den mindre slottsbyggnad, som finns idag. Den är uppkallad efter friherrinnan Antoinette von Kochen. Baron Nils Gyllenstierna på Krapperup gav Kockenus som bröllopsgåva till sin syster Wiveca och friherren August Stiernstedt. Kockenus är byggd i en borgliknande stil med två torn, och med förebild från borgarna vid floden Rhen. Arkitekt var dansken Frederik Vilhelm Tvede. Kockenus stod färdig 1883. Parken ritades av den danske trädgårdsarkitekten Edvard Glæsel.

Uppgift: Hitta den spännande porten i den höga muren runt Kockenus. Fotografera eller rita av den.

Fråga 1. Hur många torn har slottsbyggnaden Kockenus?

Bokskogens historik

(Infoplats när bokskogen är som finast efter Kockenhus)

Boken nådde Skåne ca 3000 f.Kr. Hur boken tog sig över Östersjön har varit föremål för en del spekulation, eftersom bokollon tål saltvatten dåligt och är för tunga för att spridas med vinden. Har människan kanske transporterat bokollonen till Skåne? De är inte speciellt goda för oss idag. Däremot är de näringsrika och fullt tjänliga som mat och åts kanske redan under stenåldern. Man har hittat bokollon såväl i gravar som i samlingar av matrester. Pollendigram visar, att boken först under det senaste årtusendet f.Kr. blev betydande som skogsbildande träd i Skåne. På Kullaberg kom efter hand dock ekskog att dominera. Fuktiga och kalla somrar orsakade en naturlig urlakning av marken. Denna markförsämring förstärktes kulturellt genom utglesning av den täta ädellövskogen och den hedbildning, som orsakades av den alltmer intensiva betesdriften. Vissa utmarksbokskogar användes som ollonskog. De stora och oljerika bokollonen kom att betyda mycket för vinterutfodringen, då svinen släpptes in i skogen på Mikkelsdag den 29 september. Goda ollonår kunde livnära svinen långt ut på våren. Den planterade bokskog som Kullaberg har idag är 100 - 200 år gammal. Det finns dock äldre bokträd kvar. Bokträdet är Sveriges högsta träd och kan bli upp till 45 meter högt och omkring 400 år.

Uppgift: Se om ni kan hitta några extra stora gamla bokträd med håligheter. I dessa håligheter kan det bo fladdermöss, ugglor, fåglar och andra djur.

Fråga 2. Kan människor äta bokollon?

Forntidsår i kulturlandskapet (Infoplats högst upp på Fornåkersvägen)

I grottor, branter och på klipphyllor har redskap tillverkade i flinta hittats, men också benrester från olika djur har grävts fram. Kullabergs grottor har troligtvis använts vid jakt och fiske, eftersom man har funnit rester av boplatser från yngre stenåldern vid Ablahamn och Ransvik på västra Kullaberg. Från bronsåldern finns hållristningar bevarade på 2 lösa stenblock från Björkeröd och Brunnbj. Från äldre bronsåldern fann man vid Kockenhus 1886 ett 68 cm långt bronssvärd. En del stigar och äldre vägar på Kullaberg kan vara från sten- och bronsåldern. Från Möllehässle, Björkeröd och vidare till Arild finns ett stråk av många större och mindre gravhögar från brons- och järnåldern.

På en gångstig längst ut vid Kullens fyr dök 1971 ännu ett bronsåldersfynd upp från sen bronsålder, ca 600 f.Kr. Fyndet bestod av en gjuten kvinnofigur i brons, troligen en gudinna, 13,5 cm hög. Liknande kvinnofigurer har man hittat på andra ställen i Norden. Naturum Kullaberg har en kopia av bronsåldersgudinnan i en monter med mer information. Arkeologerna har hittat stolphål från romerska järnåldershus vid Kockenhus i Möllehässle. I samma område finns fossil åkermark. Vikingatiden hade det livligaste utbytet med fjärran länder. Silverskatter från Bräcke, Krapperup, Mölle och Väsby berättar om långväga kontakter och stora rikedomar.

Uppgift: Titta ut över landskapet mot söder med Öresund i bakgrunden. Här finns många gravhögar från bronsåldern på de mindre höjderna. Fornåkersvägen skvallrar kanske om forntida åkrar och vägen är kanske från denna tid.

Fråga 3. Hur många silverskatter har man hittat?

4 Domarringar och gravfält vid Himmelstorp

(Infoplats vid domarringarna i bokskogen)

I Himmelstorp finns 3 domarringar med vardera 9 klumpstenar och ett gravfält med minst 16 resta stenar, varav de flesta är kullfallna på denna vackra plats. Domarringen i närheten av Himmelstorps hembygdsgård är södra Sveriges högst belägna domarring från den äldre järnålderns mellersta skede, 0-600 e.Kr. Carl von Linné konstaterar efter sitt besök 1749 att här fanns: "En hop stenar, ställda i en ring och en mitt uti." Men någon har flyttat klumpstenen, som fanns i mitten. På 1800-talet började man kalla dessa stenkretsar för domarringar, eftersom man föreställde sig, att vikingahövdingarna hade samlats här till ting. Detta har föga stöd i modern forskning. Däremot har det sannolikt varit en plats för sammankomster med kultiska förtecken.

Området öster om de två mindre domarringarna i bokskogen kallades under 1800-talet för Mysikehagen. Av namnet att döma växte här i hagen en väldoftande liten ört med små vita blommor. Växten heter myskmadra. Idag finns inga hagar och myskmadran trivs inte i den mörka bokskogen. Från 1700-talet kallades denna plats för Pingsthålan. Här har man firat Annandag pingst med dans och lekar t.ex. sista paret ut och olika ringlekar fram till andra världskriget, eftersom man då inte fick vistas här. Folk från alla byar i Kullabygden tog sig till festplatsen antingen gående, ridande eller med häst och vagn.

Uppgift: Räkna hur många större klumpstenar som domarringarna består av.

Fråga 4. Hur många klumpstenar har de 3 domarringarna vardera i Himmelstorp?

Himmelstorpsgården

(Infoplats vid Himmelstorpsgården)

Himmelstorp är ett namn sammansatt av mansnamnet Hemmel och -torp, som betyder nybygge. Man skulle kunna säga att Himmelstorp betyder "Hemmels nybygge." Sådana gårdsnamn har bildats ända sedan vikingatiden. Himmelstorpsgården ligger inne i skogen och har varit det högst belägna jordbruksarrendet på Kullaberg. Gårdens närhet till domarringar och gravfält antyder, att platsen haft stor betydelse långt tillbaka i tiden.

När gården nämns första gången 1491 bodde här en bonde under Krapperups slottsborg. Vad gäller den fyrkantiga gården tror man, att den smala östra änden av stuglängan kan vara från 1700-talet och de övriga längorna från 1800-talet. En bit in på 1900-talet fanns kor, hästar, får, grisar, höns och katter på gården. I trädgården växte bärbuskar och fruktträd som körsbär, plommon och päron. Sista brukaren August Johansson från Halland flyttade in på gården som 20-åring och slutade sitt bondeslit som 77-åring, när han dog 1953.

Gården ägs av Gyllenstiernska Krapperupsstiftelsen och började arrenderas 1953 av Kullens Hembygdsförening. När föreningen tog över gården var den förfallen och delvis raserad. En mycket omfattande restaurering påbörjades. Tack vare oändligt många ideella arbetstimmar och ett omfattande engagemang har gården renoverats till det skick, den är idag. Bakom gården går en fågata, som leder till en kohage västerut och en hästhage österut. All åkermark har växt igen sedan 1950-talet.

Uppgift: Lägg märke till hur gårdens byggnader ligger i en fyrkant. Se hur längorna är byggda av trä, korsvirke och sten. Taken är däremot byggda med vass. Visste du att gårdsplanen var stenlagd förr? Idag växer gräs ovanpå kullerstenarna. Gå in i trädgården och se om du kan hitta ett körsbärsträd.

Fråga 5. Hur många längor har gården?

Fiskeläget Arild

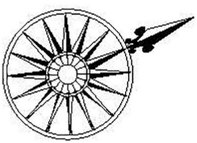
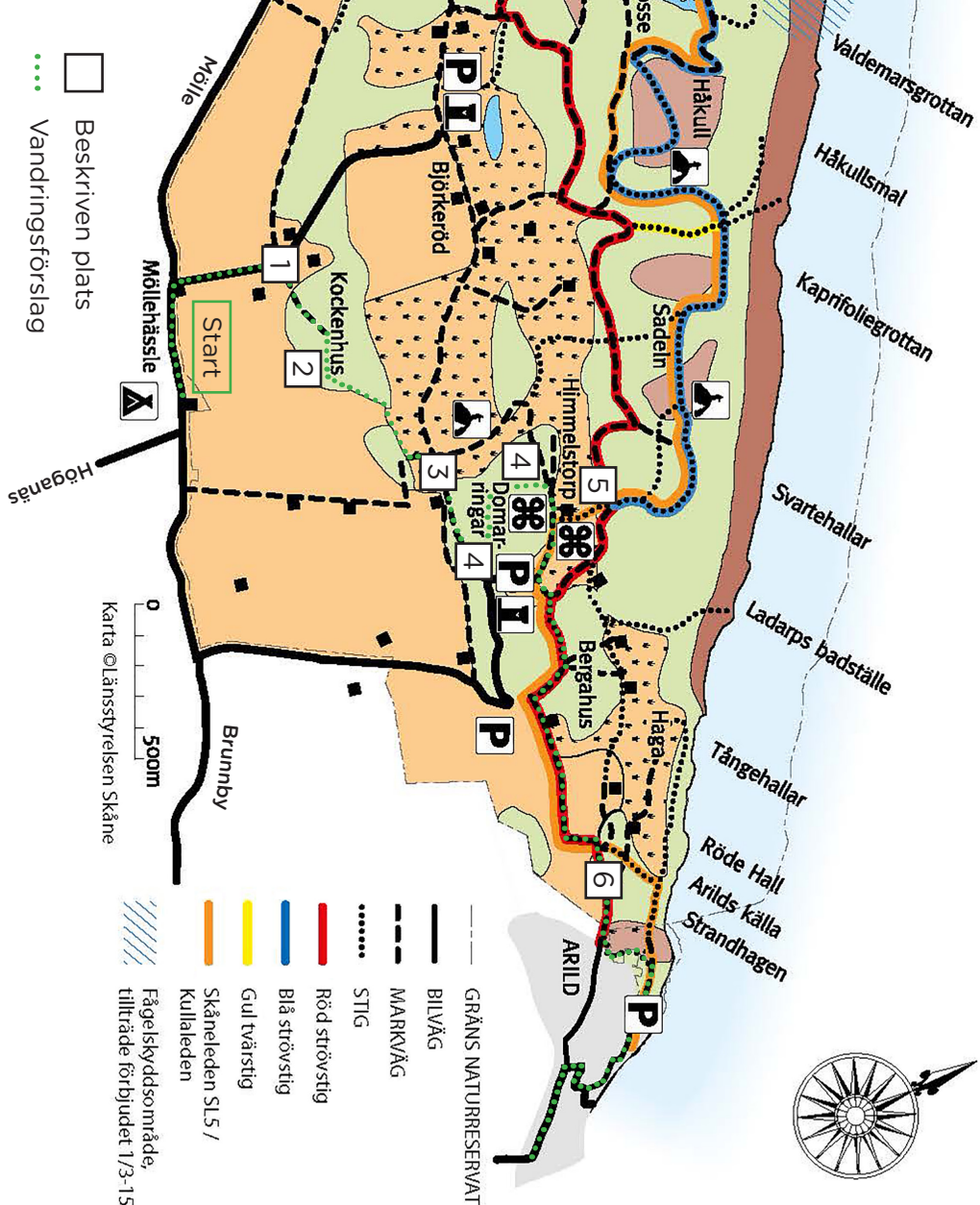
(Infoplats vid Katolska kapellet med utsikt över Arilds by)

Legenden om Arild börjar med att det bodde en fru på Stubbarps slott, som efter sin mans död gifte om sig med en herreman. Han var inte speciellt förtjust i sina fyra styvbarn och arrangerade därför deras död vid en sjöresa. Arilds kropp drev dock iland nära moderns hus. Hon uppdagade sammanhanget. Modern begravde sin son Arild och lät uppföra ett kapell. Därefter namngavs denna plats till Arildsläge. Systemen Tora skulle på samma sätt namnge Torekov och där blev liksom i Arild ett kapell uppfört. Brodern Gille flöt upp i Gilleleje, och systemen Helene drev ända till Tisvideleje på Själland och blev upphov till Helenes källa i Danmark. I Tisvideleje finns en legend från 1400-talet om en helig kvinna från Kullen, som blev överfallen, dödad och kastad ut i havet. Då hon hittades vid Tisvidelejes klint var hennes kropp så tung, att klinten brast, och vatten sprang fram ur en helig källa. Eftersom de inte kunde flytta henne byggdes här ett kapell vid stranden.

Under senare delen av medeltiden var Arild ett fiskeläge under ärkebiskopssätet i Lund. Medeltidens fiskare fick inte bo i fiskeläget över vintern. Detta ändrades under 1500-talet, och då blev Arild Kullens mest betydande fiskeläge. I Arild fanns 40 hushåll 1569, och detta antal hade endast ökat till 48 hushåll 1713, för att åter sjunka till 40, när Linné besökte platsen 1749. Sillfisket var rikligt på 1500-talet, och då lät de danska kungarna Kristian III och Fredrik II bevaka statens intressen med tullare och sillsaltare. Tack vare sitt vackra läge utvecklades Arild tillsammans med den närliggande fiskebyn Mölle till turistorter i slutet av 1800-talet. Än idag är Arild en populär sommarby med många turister. Bebyggelsen är starkt terrasserad. De större gatorna går längs dessa terrasser, men gatunätet i övrigt är oregelbundet. Kuststräckan vid Arild utgör ett säreget inslag i landskapet. Det är en klippkust med klapperstenschällar och raukliknande klippor.

Uppgift: Titta på de fina gamla husen som ligger i Arilds by. Byn låg ursprungligen i en halvcirkel vid stranden med en skyddande skogsbrant och med Arilds kapell i mitten. Efter hand har bebyggelsen utökats upp mot platån ovanför.

Fråga 6. Vad heter havsviken utanför Arild?

- SKOGSMARK
- TÄTA BUSKAGE
- ÖPPEN HED MED ENBUSKAR
- ÖPPEN HED MED BETE
- GOLFBANA
- BETESMARK
- ÅKER O ÄNG
- KLIPPOR
- naturum Kullaberget (besökscenter)
- SEVÄRDHET
- UTSIKT
- RESTAURANG
- SERVERING
- RASTPLATS
- CAMPING
- PARKERING
- TORRDASS
- WC

- GRÄNS NATURRESERVAT
- BILVÄG
- MARKVÄG
- STIG
- Röd strövstig
- Blå strövstig
- Gul tvärsstig
- Skåneleden SLS / Kullaleden
- Fågel skyddsområde, tillträde förbjudet 1/3-15/7

0 500m
Karta © Länsstyrelsen Skåne

- Beskriven plats
- Vandringsförslag

Kontaktinformation:

naturum Kullaberg, 042-34 70 56

Kullabergs naturreservat

Italienska vägen 323

263 77 Mölle

www.kullabergsnatur.se

naturum.kullaberg@lansstyrelsen.se

naturum
Kullaberg

Länsstyrelsen
Skåne

EUROPARC
Sustainable Tourism
in Protected Areas